

Hvem hjalp HITLER til makten?

■ Einar Engebretsen

Var det Ruhrbaronene, eller...

I en av NRKs dagsrevyer ble det gitt svar på dette spørsmålet. En «samfunnsviter» var innkalt for å redegjøre om årsaken til nazismens vekst. Med den naturlige selvtillit som bare en ung viter som vet kan vise, ga han oss del i sin innsikt. Det var storfinansens i Düsseldorf, Ruhrbaronene, som bragte Hitler til makten. **Punktum finale.** Etter denne avsløring forlot viteren skjermen og hentet betalingen for sin innsats.

Var det arbeidere?

Jeg satt igjen foran skjermen og tygde drøv på denne del sannheten som så **bastant** ble presentert som en hel sannhet. Like gjerne kunne man jo si at nazismen oppsto i et arbeidsmiljø. Metallarbeider Anton Drexler grunnla «Deutsche Arbeiterpartei», DAP,

som senere skiftet navn til «Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei», NSDAP. En av Drexlers første og nærmeste medarbeidere var Herman Esser, tidligere medlem av kommunistpartiet, og en begåbet folketaler.

Det var ingen industribaroner i denne kretsen av tidlige nazister, hvis man da ikke regnet med hestehandler Christian Weber, som hadde tjent noen mark på en hest eller to. Hitler kom først senere, som medlem nummer 555. Han skjøv Drexler til side og overtok ledelsen. Partiet ble hans instrument i kampen om makten. Et instrument skapt av arbeidere.

En annen viktig ting var at de forskjellige fraksjoner på vens-tresiden i tysk politikk bekjempet hverandre med større lidenskap enn de bekjempet nasjonalsosialismen — det banet vei for sistnevnte.

Var det kunst- og kulturlivet?

Kan man da si at industribaro-

nen og industriproletaren i fellesskap bragte Hitler til makten? Det ville være ufulstendig, fordi kunst- og kulturlivet spilte sin rolle. Hitler hadde i begynnelsen ikke kontakt med industriens ledere. Et skritt på vei «opp dit» var det miljø kunstnere og kulturarbeidere skapte omkring Hitler. Ernst Hanfstaengl fra det kjente kunstforlaget med samme navn, inviterte Hitler til sitt hjem. Der ble Hitler kjent med bl.a. fru Bechstein, flygelfabrikantens kone, samt fru Grete Gulbranson, gift med den norske tegneren. Ernst Hanfstaengls søster, Erna, en malerinne, hørte med til kretsen.

Det var flere. Tidlig inne i bildet var Dietrich Eckart, hvis tyske oversettelse av Ibsens «Peer Gynt» fremdeles brukes.

Det var Ernst Hanfstaengl som introduserte Hitler til industriens ledere.

Var det Kirken?

Åpnet Kirken døren til Hitler? En kirke som manglet salt, seier og

syn? For passiv i åndskampen om den tyske folkesjel. Lot den Hitlers idéer boltre seg uhindret i Weimar-republikkens ideologiske vakuum? Er lunkenhet for sannheten like ødeleggende som helhjertet innsats for løgn?

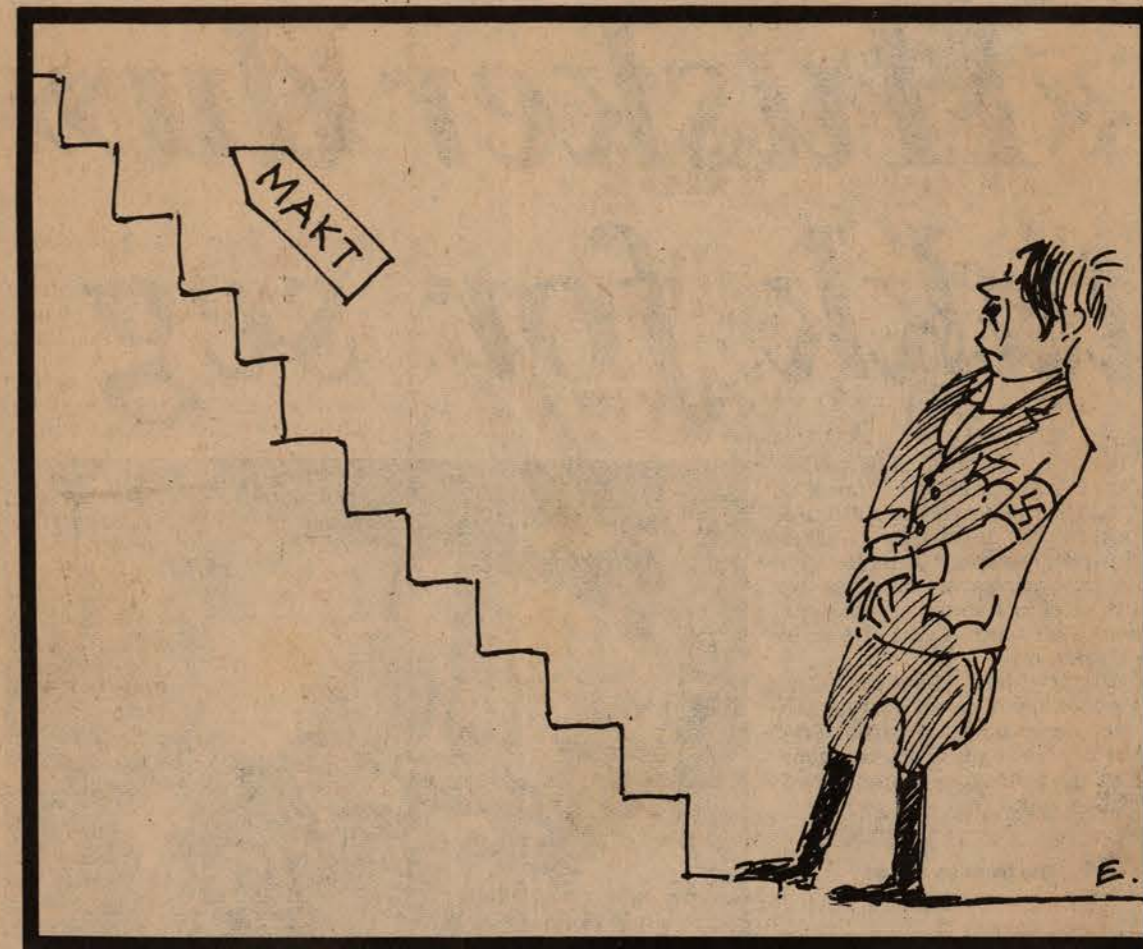
Den tyske tenker Oswald Spengler sa: «Hitlers overtagelse av makten var ikke noen seier, for motstanderne manglet.»

Var det kvinner?

Sto det kvinner bak Hitlers vei til makt? Kanskje ikke i første rekke Eva Braun eller Hitlers niese, Geli, eller hans engelske venninne, Unity Mitford. Men hans mor, er hun gåtens løsning?

Hitlers mor, hans første og mest hengivne tilhører — en overbeskyttende og ukritisk kvinne som klappet sin sønn fram. En spirende celle som vokste til en millionhær av tilhengere.

Moren var en motpol til Hitlers pedantiske, følelseskalde, ofte brutale far. Resultatet var en Oedipus-situasjon, som avlet stormannsgalska — som igjen førte

til den arrogante useilbarlighet. Var det et sviktende familieliv som fostret diktatoren?

Andre sier: Hitler skapte ikke historie. Det var historien som skapte ham. Mellomkrigstiden i Tyskland var et stort, betent sår. Håpløsheten, meningsløsheten og arbeidsløsheten nærte fortvilelsen og frykten. Hitler hadde hundens evne til å lukte frykt og utnyttet den med sin strategiske intelligens.

Var det de allierte?

Hvem skapte den historiske situasjon som igjen skapte Hitler? Tyskerne selv — ja. Men var de alene om det? Her kommer de allierte inn, seierherrene i første

verdenskrig. Tyskland ble påtvunget Versaillestraktaten, som de underskrev i 1919. I traktaten måtte de påta seg all skyld og det hele ansvar for den første verdenskrigens utbrudd. Det var en forenkling av skyldsspørsmålet.

Det lå en porsjon hevgjerrighet i traktatens form fra de alliertes side. Tyskland ble utestengt fra det europeiske fellesskap. Traktatens diskriminerende innhold fordoblet skammen, ydmykelsen og nederlagsfølelsen. Dette brukte Hitler som drivstoff i sin marsj til makten.

Var det deg og meg?

Ingen enkelt forklaring gir et

sant bilde av hvem som bragte Hitler til makten. Direkte for-dømmende er det når en samfunnsviter står fram i Dagsrevyen og forteller at det var industriere i Ruhr som gjorde det, punktum finale.

Ondskapens problem, synd og skyld er ikke enkelt. Det betyr ikke at de som i dag regnes for skyldige, skal gjøres mindre skyldige. Men de av oss som regner seg som uskyldige, kan være medskyldige. Dette er viktig når det gjelder å forstå fortiden og **helt avgjørende** når det gjelder å hanskkes med fremtiden.